

Κοινωνικοποίηση και σχολικό περιβάλλον

Γεωργοβρεττάκου Σταματίνα

M.Ed Φιλολόγος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Ενηλίκων,
Δευτεροβάθμια Α Πειραιά,
gbtmatina@yahoo.gr

Κακκαλή Κυριακή

Εργοθεραπεύτρια
kakkalikyriaki@gmail.com

Βασιλά Ελπίδα

M.Ed Φιλολόγος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης,
Δευτεροβάθμια Δ Αθήνας,
elpida_vasila@hotmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει την έννοια της κοινωνικοποίησης στο σχολικό πλαίσιο και ερευνά τους παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των μαθητών. Γίνεται προσπάθεια να οριστούν τα αίτια που οι μαθητές στη σημερινή εποχή εμφανίζουν κοινωνική ανεπάρκεια, ενώ από την παραπάνω έρευνα προκύπτει πως το σχολείο αποτελεί έναν βασικό θεσμό για την κοινωνικοποίηση των παιδιών, αφού διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικοποίησης των μαθητών.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνικοποίηση, σχολικό περιβάλλον, κοινωνική ανεπάρκεια

Εισαγωγή

Ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα σημαντικός στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης των ατόμων, κάτι που είναι ευρέως αποδεκτό μεταξύ των κοινωνικών επιστημόνων και των εκπαιδευτικών. Η κοινωνική συμπεριφορά κατακτάται αλληλεπιδρώντας με τους άλλους μέσω της διαδικασίας της επικοινωνίας. Μετά την οικογένεια, το σχολικό περιβάλλον αποτελεί ένα χώρο, ο οποίος επιδρά καθοριστικά στην προσωπικότητα του ατόμου και αναπτύσσει τις κοινωνικές του δεξιότητες.

Στην παρούσα εργασία, μελετάται η έννοια της κοινωνικοποίησης στο σχολικό περιβάλλον. Σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει τη σημασία της κοινωνικοποίησης των μαθητών και τον ρόλο του σχολείου. Στο πρώτο μέρος, ορίζεται η έννοια της κοινωνικοποίησης γενικότερα αλλά και η έννοια της σχολικής κοινωνικοποίησης. Στη συνέχεια, η έρευνα εστιάζει σε τρεις βασικούς παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτή τη διαδικασία. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν τα πιθανά αίτια εκδήλωσης κοινωνικής ανεπάρκειας των μαθητών μέσα από μία μελέτη περίπτωσης.

Διασάφηση του όρου κοινωνικοποίηση

Ο άνθρωπος όντας από τη φύση του κοινωνικό ον, έχει ανάγκη να αλληλεπιδρά με τους γύρω του και να εντάσσεται σε κοινωνικές ομάδες. Ο όρος της κοινωνικοποίησης εμφανίζεται το 1923 από τον Durkheim, όπου παρουσιάζεται ως μία αέναη διαδικασία του ανθρώπου για να ενταχθεί στην κοινωνία, συμβάλλοντας έτσι στη συνέχειά της. Η κοινωνικοποίηση ως όρος συναντάται με διαφορετικές σημασίες και δηλώνει την ομαλή ένταξη σε μία ομάδα αλλά και την προσπάθεια αυτοπροσφοράς στην κοινωνική διαβίωση. Επίσης, ο όρος εμφανίζεται από τον S. Freud και ως η εξέλιξη της προσωπικότητας του ατόμου (Κρίβας, 2007).

Αρκετά συχνά, ο όρος κοινωνικοποίηση ταυτίζεται και με τον όρο «εκπολιτισμός». Όμως, θα πρέπει να τονιστεί ότι κατά την κοινωνικοποίηση το άτομο κατακτά γνώσεις και

δεξιότητες που αφορούν την ηθική τάξη της κοινωνίας. Αυτό προκύπτει μέσα από την κατανόηση και την εκμάθηση των αξιών, των προτύπων και των κανόνων, που συναντά κανείς σε μία κοινωνία. Επομένως, ο όρος «εκπολιτισμός» εμπεριέχει την κοινωνικοποίηση, η οποία δίνει στο άτομο τη δυνατότητα να λειτουργεί μέσα στην κοινωνία (Κρίβας, 2007).

Ο Parsons, ως εκπρόσωπος του δομολειτουργισμού αναφέρει ότι η κοινωνικοποίηση αποτελεί μία διαδικασία εσωτερικεύσης και ενοποίησης αντικειμένων, ώστε σταδιακά το άτομο να ενταχθεί στο συνολικό κοινωνικό σύστημα. Παράλληλα, αποτελεί μία διαδικασία διαφοροποίησης κατά την οποία ακολουθούνται ρόλοι και ανάγκες. Τέλος, η κοινωνικοποίηση αποτελεί μία διαδικασία μάθησης, καθώς το άτομο αντιμετωπίζει καταστάσεις κατά τη διάρκεια της βιολογικής του ωρίμανσης και της αλληλεπίδρασης με το κοινωνικό του περιβάλλον (Καρναβάς, 2011).

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι ο όρος κοινωνικοποίηση περιγράφει μία διαδικασία όπου το άτομο εξελίσσεται με σκοπό να ενταχθεί τόσο στο φυσικό όσο και στο κοινωνικό του περιβάλλον. Εσωτερικεύει συμπεριφορές, κανόνες και αξίες που υπάρχουν γύρω του και μέσω αυτής της διαδικασίας το άτομο αποκτά την προσωπική και κοινωνική του ταυτότητα (Κρίβας, 2007). Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως η έννοια της κοινωνικοποίησης μπορεί να οριστεί διαφορετικά ανάλογα με το πρίσμα της εκάστοτε επιστήμης και θεωρίας που πραγματεύεται το θέμα (Νόβα-Καλτσούνη, 2007).

Πρωταρχικός παράγοντας της κοινωνικοποίησης θεωρείται η οικογένεια. Τα χαρακτηριστικά της κάθε οικογένειας, η οικογενειακή δομή αλλά και ο τρόπος διαπαιδαγώγησης που υιοθετεί η κάθε οικογένεια διαπιστώνεται πώς καθορίζει τον τρόπο ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού. Δευτερογενής παράγοντας κοινωνικοποίησης θεωρείται το σχολείο, όπου το άτομο μαθαίνει να συνεργάζεται, να αλληλεπιδρά να πειθαρχεί, να θέτεις στόχους. Προετοιμάζεται για την ένταξή του στην κοινωνία, έρχεται σε επαφή με συνομηλικούς, μαθαίνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ως πολίτης. Επίσης, το φιλικό περιβάλλον των νέων θεωρείται σημαντικός φορέας κοινωνικοποίησης. Τα παιδιά και ιδιαίτερα οι έφηβοι, νιώθουν ασφάλεια όταν βρίσκονται με συνομηλικούς και εντάσσονται σε μία παρέα. Καλλιεργούν το αίσθημα του ανήκειν, μοιράζονται ενδιαφέροντα και προβληματισμούς. Τη σύγχρονη εποχή τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θεωρείται ότι αποτελούν έναν παράγοντα κοινωνικοποίησης μιας και έχουν ενταχθεί δυναμικά στη νεανική κουλτούρα. Οι σχέσεις και οι ρόλοι, οι οποίοι προβάλλονται από τα μέσα, επηρεάζουν και διαμορφώνουν τα πρότυπα των νέων. Η θρησκεία αποτελεί επίσης, έναν κοινωνικό θεσμό που επιδρά και επηρεάζει το άτομο τόσο στην καθημερινότητά του όσο και στον τρόπο που βλέπει τη ζωή του. Τέλος, το κράτος ως θεσμοθετημένος φορέας μέσω του τρόπου διακυβέρνησης, επιδρά στον τρόπο λειτουργίας των υπόλοιπων φορέων κοινωνικοποίησης (σχολείο, οικογένεια, κ.α.), διαμορφώνει πρότυπα συμπεριφοράς και επηρεάζει τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων (Συλλογικό έργο, 2016).

Ο Parsons εστιάζει στον ρόλο του σχολείου, ο οποίος στην πορεία της κοινωνικοποίησης, είναι καθοριστικός. Για αυτό και κάνει ιδιαίτερη μνεία στη σχολική κοινωνικοποίηση όπου η εκπαίδευση έχει άμεση σχέση. Το σχολείο ως ένα κοινωνικό σύστημα βοηθά να αποδεσμευτεί το παιδί από τη συναισθηματική σχέση που είχε δημιουργήσει με την οικογένειά του και έτσι να δημιουργήσει νέες ταυτίσεις. Στο σχολικό περιβάλλον το παιδί έχει την ευκαιρία να εσωτερικεύσει αξίες υψηλότερου επιπέδου. Πιο συγκεκριμένα, η σχολική τάξη είναι ο πυρήνας που διεξάγεται η διαδικασία της σχολικής κοινωνικοποίησης. Ουσιαστικά προετοιμάζει τους μαθητές για τον ρόλο που θα διαδραματίσουν στην κοινωνία και παράλληλα γίνεται και η κατανομή των ρόλων της κοινωνίας. Μέσα στη σχολική τάξη διαμορφώνεται η προσωπικότητα, τα κίνητρα και οι ικανότητες, αναπτύσσονται δεξιότητες και υιοθετούνται συμπεριφορές, ώστε να εκπληρώσουν τα άτομα τον κοινωνικό τους ρόλο (Γκλέζου, 2017).

Παράγοντες κοινωνικοποίησης των μαθητών

Όπως αναφέρθηκε, μία από τις βασικότερες λειτουργίες του σχολείου είναι η κοινωνικοποίηση. Η κοινωνικοποίηση στο σχολικό περιβάλλον είναι μία διαδικασία όπου οι μαθητές εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο μέσω της εκμάθησης κοινωνικών ρόλων και αξιών. Παράλληλα, το σχολικό περιβάλλον παρέχει υποστήριξη και δυνατότητες για να δραστηριοποιηθούν οι μαθητές μέσα στην κοινωνία. Επομένως, σκοπός της διαδικασίας αυτής είναι, αφενός το ίδιο το άτομο να υπηρετήσει τη συνοχή του κοινωνικού συστήματος αφετέρου, να αναπτυχθεί και το ίδιο προσωπικά. Με τον τρόπο αυτό μεταβιβάζονται οι αξίες από την παλαιότερη γενιά στη νεότερη, κατακτώνται υφιστάμενοι κοινωνικοί ρόλοι και έτσι η διαδικασία αυτή συμβάλλει στην ισορροπία και στην εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας (Κρίβας, 2007).

Στο πλαίσιο του σχολείου υπάρχουν πολλοί παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την κοινωνικοποίηση των παιδιών. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται οι μαθητές μεταξύ τους αλλά και οι σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών είναι βασικοί παράγοντες κοινωνικοποίησης. Γενικότερα, το σχολικό σύστημα, ο τρόπος οργάνωσης του σχολείου, το σχολικό κλίμα αλλά και τα περιεχόμενα των σχολικών εγχειριδίων και μαθημάτων συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών. Επίσης, οι κανόνες του σχολικού πλαισίου, οι συμπεριφορές που εκδηλώνονται μέσα σε αυτό, η επίδοση των μαθητών, το άγχος και η άρνηση μάθησης είναι επίσης στοιχεία τα οποία διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους (Νικολάου, 2009).

Φαίνεται πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι βασικός παράγοντας κοινωνικοποίησης στο σχολικό πλαίσιο. Ο εκπαιδευτικός πλέον δεν περιορίζεται μόνο στη μεταφορά γνώσης και την ακαδημαϊκή διδασκαλία. Εκ των πραγμάτων είναι υπεύθυνος για την κοινωνική, συναισθηματική και ηθική εκπαίδευση των μαθητών. Σε μια εποχή που οι κοινωνίες μεταβάλλονται με ταχύτατους ρυθμούς οι νέοι έχουν ανάγκη μια τέτοιου είδους καθοδήγηση μια και διακατέχονται από αβεβαιότητα και κοινωνικές πιέσεις. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μετάδοση των προκοινωνικών κανόνων και αξιών, ώστε να συμβάλλουν στην ομαλή ένταξη των μαθητών τους στην κοινωνία (Theimann, 2016).

Όταν ο εκπαιδευτικός σέβεται τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών, προβάλλει τη δικαιοσύνη και την ισότητα. Η ισότιμη στάση του προς όλους τους μαθητές, η παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης, ο σεβασμός στον τρόπο και τον ρυθμό μάθησης αποτελούν βασικά στοιχεία της συμπεριφοράς του εκπαιδευτικού, ώστε να δημιουργηθεί μία σχέση εμπιστοσύνης. Έτσι οι μαθητές μαθαίνουν να εφαρμόζουν τους κανόνες και να σέβονται όλους ανεξαρτήτως της διαφορετικότητας (Οικονομίδης, 2011).

Επίσης, εάν ο εκπαιδευτικός αντιμετωπίζει θετικά τους μαθητές, αναγνωρίζει την αξία τους και δέχεται τις απόψεις τους, προάγει τη συνεργασία, τη δημιουργικότητα και υποστηρίζει την ατομική αξία των μαθητών. Ακόμα και η επιλογή των μεθόδων διδασκαλίας που εφαρμόζει βοηθούν στην κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Η επιλογή ομαδοσυνεργατικών μεθόδων προωθεί την κοινωνικοποίηση, τη συζήτηση, τη συνεργασία, τη λήψη αποφάσεων, την ανάληψη ευθυνών, τη διατύπωση προτάσεων, τη συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες (Ελευθεράκης, 2011 Τριλιανός, 2013). Τα οφέλη λοιπόν από την σωστή συμπεριφορά του εκπαιδευτικού είναι πολλά στον τομέα της ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών, μια και είτε συνειδητά είτε ασυνείδητα τους επηρεάζει. Αποτελεί ένα πρότυπο για τους μαθητές, αφού έρχεται σε άμεση και καθημερινή επαφή μαζί τους. Έτσι προκύπτει η ταύτιση των μαθητών με τον εκπαιδευτικό, με την έννοια της εσωτερίκευσης της σχέσης τους με τον ρόλο, και όχι με το πρόσωπο του εκπαιδευτικού.

Άλλος ένας βασικός παράγοντας κοινωνικοποίησης στα πλαίσια του σχολείου είναι οι σχέσεις με τους συνομηλίκους. Οι παρέα των συνομηλίκων αποτελεί μια κοινωνική ομάδα που προσφέρει τη δυνατότητα στα παιδιά να εξασκήσουν και να βελτιώσουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες μέσα από την αλληλεπίδραση. Κατά την επαφή με τους συνομηλίκους λαμβάνουν χρήσιμες πληροφορίες για τους τρόπους συμπεριφοράς σε διαφορετικές

κοινωνικές περιστάσεις, έχουν την ευκαιρία να επιλύσουν συγκρούσεις, να εκφράσουν τους προβληματισμούς τους, να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους. Η σχέση με τους φίλους προσφέρει συναισθηματική υποστήριξη και αποτελεί προπομπό για τις μελλοντικές κοινωνικές σχέσεις τους. Παράλληλα, οι δεξιότητες που θα αναπτύξουν κατά την επαφή με τους συνομηλίκους θα αποτελέσουν τα κύρια συστατικά των σχέσεων που θα δημιουργήσουν στην ενήλικη ζωή. Στο σχολικό πλαίσιο θα διαμορφωθούν οι πρώτες φιλίες. Η φιλία ως μία κοινωνική σχέση στα παιδιά σχολικής ηλικίας έχει ιδιαίτερη σημασία αφού οι φίλοι επιλέγονται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα. Μπαίνοντας στην εφηβεία χαρακτηριστικό της φιλίας είναι η αμοιβαιότητα και η συναισθηματική εγγύτητα. Μέσω αυτών των σχέσεων θα καθορίσουν την κοινωνική τους ανάπτυξη και την προσαρμοστικότητα τους. Η ύπαρξη τουλάχιστον μιας σχέσης αμοιβαίας φιλίας δύναται να επηρεάσει σημαντικά την αυτοαντίληψη και την κοινωνική προσαρμογή του παιδιού (Χατζηχρήστου, 2011).

Οι υποστηρικτικές σχέσεις με τους συνομηλίκους είναι σε θέση να προάγουν την εσωτερίκευση των αξιών, να δημιουργήσουν συναισθηματικούς δεσμούς και να ενισχύσουν την ευημερία των εμπλεκομένων. Επομένως, η υποστήριξη που προσφέρεται μέσω των συνομηλίκων είναι μια σημαντική διάσταση της κοινωνικοποίησης. Σε ένα σχολικό πλαίσιο, οι σχέσεις με τους συμμαθητές είναι σημαντικό μέρος του μαθησιακού τους περιβάλλοντος. Πολλές φορές αυτή η υποστήριξη από τους συμμαθητές μπορεί να είναι σημαντικό κίνητρο για το σχολείο. Από την άλλη, η έλλειψη υποστήριξης από τους φίλους θα μπορούσε να προκαλέσει, σχολική αποξένωση ή εγκατάλειψη (Studsrod, 2011).

Παράλληλα, η ρύθμιση της συμπεριφοράς από τους συνομηλίκους νοείται επίσης, ως διάσταση της κοινωνικοποίησης, καθώς έχει να κάνει με πράξεις, κανόνες και στάσεις που ρυθμίζουν την συμπεριφορά των ατόμων. Μάλιστα, σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, υποθέτουμε ότι οι άνθρωποι μαθαίνουν να διαμορφώνουν τη συμπεριφορά τους παρατηρώντας και μιμούμενοι πρότυπα. Επομένως, η συμπεριφορά, τα πρότυπα και οι στάσεις των φίλων επηρεάζουν και τα υπόλοιπα μέλη της παρέας. Οι φίλοι προβάλλουν τις απόψεις τους και τον διαφορετικό τρόπο σκέψης και ανάλογα κρίνονται από τους υπολοίπους. Οι αντιδράσεις της ομάδας θα οδηγήσουν το άτομο στο να υιοθετήσει ή να απορρίψει τις αντίστοιχες συμπεριφορές. Ακόμη, η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της ομάδας προάγει την ομοιότητα μεταξύ των ομάδων κάτι που οδηγεί στη διαμόρφωση τους κοινωνικής ταυτότητας των ατόμων (Studsrod, 2011).

Τα σχολικά εγχειρίδια αποτελούν το βασικότερο εργαλείο, το οποίο κατευθύνει την πορεία της διδασκαλίας. Παράλληλα, αποτελεί όμως και ένα μέσο κοινωνικοποίησης. Τα βιβλία αποτελούν προϊόντα από τα οποία διαπλάθεται η αντίληψη των μαθητών για διάφορα θέματα όπως η εθνική ταυτότητα, η ισότητα των φύλων κ.α. Τα σχολικά εγχειρίδια δεν είναι απλά μία δεξαμενή γνώσεων αλλά είναι ένα αποτέλεσμα πολιτικό. Αυτό προκύπτει από την διαπίστωση πως τα βιβλία αλλάζουν ανάλογα με την ιστορική περίοδο που διανύουμε. Το περιεχόμενο των βιβλίων συμβαδίζει με την ιδεολογία και την πολιτική που προωθείται τη δεδομένη στιγμή. Οι πολιτικές θέσεις και οι πολιτισμικές αλλαγές προβάλλονται μέσα από το περιεχόμενο των βιβλίων και διαμορφώνουν αντίστοιχα τις αντιλήψεις των μαθητών, δημιουργούν ή καταλύουν αντίστοιχα διάφορα στερεότυπα. Μέσω των σχολικών βιβλίων μπορεί να διατηρηθεί ή να οδηγηθεί σε αλλαγή το εκάστοτε κοινωνικό σύστημα. Ειδικά τα βιβλία των γλωσσικών αντικειμένων, όπως η λογοτεχνία προσφέρονται για τη διερεύνηση διαφορετικών θεμάτων όπως, η διαπολιτισμικότητα, και η προσέγγιση σχέσεων, όπως αυτή των δύο φύλων κ.α. (Μαράκη, 2012). Έτσι, διαμορφώνουν τις αντιλήψεις και τις αξίες που θα υιοθετήσουν οι μαθητές.

Αίτια κοινωνικής ανεπάρκειας των μαθητών

Όπως αναφέρθηκε το σχολικό περιβάλλον αποτελεί χώρο έκφρασης και αλληλεπίδρασης. Η καθημερινότητα των μαθητών στο σχολείο είναι γεμάτη από προκλήσεις και πολλές φορές καταστάσεις δύσκολες, οι οποίες χρειάζονται σωστό χειρισμό. Μέσα στη σχολική κοινότητα

ο μαθητής αναπτύσσει τις κοινωνικές του δεξιότητες και ταυτόχρονα κρίνεται για τον τρόπο που τις εφαρμόζει. Οι κοινωνικές δεξιότητες συμβάλλουν στη δημιουργία θετικού κλίματος στο σχολικό πλαίσιο και δύναται να περιορίσουν τις αντικοινωνικές συμπεριφορές. Οι μαθητές είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν καθημερινά προβλήματα και δυσκολίες όταν εμφανίζουν επάρκεια κοινωνικών δεξιοτήτων. Σε διαφορετική περίπτωση οι διαπροσωπικές τους σχέσεις είναι ιδιαίτερα δύσκολες και με τους συνομηλίκους - συμμαθητές αλλά και με τους ενηλίκους- εκπαιδευτικούς, έτσι προκαλούνται έντονες αντιδράσεις (Χατζηχρήστου, 2011).

Ας σκεφτούμε για παράδειγμα μία σχολική τάξη της Α' Λυκείου, στην οποία ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ζητά τη συμμετοχή των μαθητών στην ανάλυση ενός ποιήματος αλλά ελάχιστοι συμμετέχουν, ενώ οι περισσότεροι αγνοούν τις υποδείξεις του και εκδηλώνουν διαταρακτική συμπεριφορά. Φαίνεται να κοιτούν από το παράθυρο κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης παράλληλου κειμένου ή να ζωγραφίζουν το θρανίο τους, ενώ άλλοι να συνομιλούν δυνατά μεταξύ τους. Όταν ο εκπαιδευτικός ζητά να ακολουθήσουν τους κανόνες της τάξης και να παρακολουθήσουν προσεκτικά με ησυχία, μία μαθήτρια στο πρώτο θρανίο επαναλαμβάνει επιδεικτικά τα λόγια του απευθυνόμενη και στους συμμαθητές της.

Φαίνεται λοιπόν, πως οι μαθητές αντιμετωπίζουν προβλήματα σε δύο τομείς. Σε αυτόν της διαπροσωπικής προσαρμογής και της αλληλεπίδρασης. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η ποιότητα της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τον μαθητή έχει ιδιαίτερη αξία (Χατζηχρήστου, 2011). Πιθανόν, στην περίπτωση που εξετάζουμε, οι μαθητές να μην αισθάνονται ασφάλεια και να μην έχει αναπτυχθεί κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο μερών. Υποθέτουμε ότι για να εκδηλώνουν αυτές τις συμπεριφορές οι μαθητές, το κλίμα που υπάρχει στην τάξη δεν είναι ένα θετικό παιδαγωγικό κλίμα, επειδή μπορεί η υποστήριξη που παρέχει ο εκπαιδευτικός να μην είναι επαρκής. Οι μαθητές να φοβούνται την απόρριψη, να μην ενθαρρύνονται για την προσπάθειά τους και ο εκπαιδευτικός να έχει υιοθετήσει ένα αυταρχικό στυλ συμπεριφοράς με δασκαλοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας. Ίσως, ακόμα να έχει υιοθετήσει ένα ελευθεριάζον στυλ, το οποίο οδηγεί και αυτό τη σχολική τάξη σε μία χαώδη κατάσταση. Εάν το κλίμα ήταν θετικό και υποστηρικτικό τότε οι μαθητές θα είχαν προσαρμοστεί ομαλά, θα παρακολουθούσαν τη μαθησιακή πορεία και θα εμφάνιζαν λιγότερα προβλήματα στη συμπεριφορά και στις κοινωνικές τους σχέσεις μέσα στην τάξη (Μπαμπαλής, 2012 · Τριλιανός, 2013).

Επίσης, είναι πιθανό οι συμπεριφορές αυτές να εκδηλώνονται επειδή κάποια παιδιά δυσκολεύονται να κατακτήσουν κάποιες κοινωνικές δεξιότητες είτε γιατί δεν τις γνωρίζουν για να τις εφαρμόσουν, είτε γιατί τις γνωρίζουν και δεν τις εφαρμόζουν. Μπορεί ένα παιδί να εμφανίζει δυσκολία εφαρμογής των κοινωνικών δεξιοτήτων παρουσιάζοντας ή όχι συνοδά προβλήματα συμπεριφοράς ή έλλειψη ευχέρειας (ευκαιρία για εξάσκηση). Μαθητές με αντικοινωνική συμπεριφορά δεν έχουν ακολουθήσει την τυπική πορεία κατάκτησης των κοινωνικών δεξιοτήτων και συχνά εμφανίζουν διαταραχές και δυσκολίες ψυχοκοινωνικής και συναισθηματικής προσαρμογής (Χατζηχρήστου, 2011).

Σαφέστατα, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός πως η επίδραση της οικογένειας του κάθε μαθητή στην προσωπικότητά του είναι ισχυρή. Επομένως, εάν ένας μαθητής δεν έχει ωριμάσει συναισθηματικά, δεν έχει διαμορφώσει αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς και δεν έχει κατακτήσει τις πρώτες κοινωνικές δεξιότητες εντός του οικογενειακού πλαισίου, τότε η στάση του στο κοινωνικό σύνολο δεν θα είναι θετική. Για αυτό σε κάθε περίπτωση, η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια κρίνεται απαραίτητη για την ενίσχυση της κοινωνικής επάρκειά τους (Χατζηχρήστου, 2011).

Τέλος, αν και η κατάκτηση των κοινωνικών δεξιοτήτων είναι ιδιαίτερα σημαντική, τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου δυστυχώς δεν περιλαμβάνουν αντίστοιχες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Αντιθέτως, επικρατεί μία σύγχυση σχετικά με τις προσδοκίες που έχουν οι εκπαιδευτικοί από τους μαθητές γεγονός που επίσης δημιουργεί

δυσλειτουργία στις σχέσεις τους (Χατζηχρήστου, 2011). Συνήθως, τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών αποτρέποντάς τους να ασχοληθούν περεταίρω, δημιουργώντας έντονο το αίσθημα καταπίεσης. Υπό αυτές τις συνθήκες πολλοί μαθητές αδιαφορούν για τη μαθησιακή διαδικασία και εκφράζουν την αδιαφορία τους ή το θυμό τους μέσα στη σχολική τάξη.

Συμπεράσματα

Συνοπτικά, μέσα από τη θεωρία του δομολειτουργισμού αναδεικνύεται η σημασία του σχολείου ως ένας βασικός θεσμός κοινωνικοποίησης, μια και συμβάλλει στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και της οργανωμένης κοινωνικοποίησης των μαθητών. Ως βασικός φορέας κοινωνικοποίησης το σχολείο επηρεάζει σημαντικά τη διαδικασία κοινωνικοποίησης των μαθητών. Βασικότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση είναι ο εκπαιδευτικός και το σχολικό κλίμα της τάξης, η σχέση με τους συνομηλίκους και τα σχολικά εγχειρίδια. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός μέσα από τη συμπεριφορά του και τις μεθόδους διδασκαλίας που αξιοποιεί, να αποτελεί ένα σωστό πρότυπο προβάλλοντας τις αξίες της ισότητας, της δικαιοσύνης, της δημοκρατίας κ.α. Επίσης, φαίνεται πως οι σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στους μαθητές είναι καθοριστικές για τις σχέσεις που θα δημιουργήσουν στην ενήλικη ζωή τους. Η συναναστροφή με τους συνομηλίκους δίνει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν κοινωνικές δεξιότητες απαραίτητες για την ένταξη τους στην κοινωνία. Τέλος, τα σχολικά εγχειρίδια, που αξιοποιούνται κατά τη μαθησιακή διαδικασία, προβάλλουν ιδέες και αντιλήψεις, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν την ταυτότητα του μαθητή. Σε περίπτωση που το σχολικό κλίμα δεν είναι θετικό, ή υπάρχουν προβλήματα στην οικογένεια του μαθητή ή ακόμα και διαταραχές συμπεριφοράς τότε εμφανίζονται συμπεριφορές στα άτομα, οι οποίες δείχνουν πως δεν έχουν κοινωνικοποιηθεί επαρκώς. Τέτοιες συμπεριφορές είναι η επιθετικότητα, η διαταρακτική συμπεριφορά, η μη τήρηση των κανόνων, η κοινωνική απομόνωση, ο εκφοβισμός κ.α.

Αναφορές

Studsrod, I., & Bru, E. (2011). Perceptions of peers as socialization agents and adjustment in upper secondary school. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 16(2), 159–172. doi:10.1080/13632752.2011.569401.

Theimann, M. (2016). School as a space of socialization and prevention. *European Journal of Criminology*, 13(1), 67–91. doi:10.1177/1477370815597254.

Γκλέζου, Ν. (2017). Η θεωρία κοινωνικοποίησης του Parsons στο πλαίσιο του δομολειτουργισμού. Τόμ. 1, 7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Ελευθεράκης, Θ. (2011). Πολιτική κοινωνικοποίηση και εκπαίδευση: Η διαπαιδαγώγηση του δημοκρατικού πολίτη στο σχολείο. Στο Β. Οικονομίδης & Θ. Ελευθεράκης, (Επιμ.), *Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα* (σσ.48-100). Αθήνα: Διάδραση.

Καρναβάς, Β. (2011). Όψεις πολιτικής κοινωνικοποίησης δωδεκαετών μαθητών του ελληνικού δημόσιου δημοτικού σχολείου. *Διδακτορική Διατριβή*, ΕΚΠΑ.

Κρίβας, Σ., (2007). *Παιδαγωγική επιστήμη: Βασική θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.

Μαράκη, Ε. (2012). Οι ρόλοι των δύο φύλων μέσα από τα εγχειρίδια της γλωσσικής διδασκαλίας του δημοτικού τετάρτης, πέμπτης και έκτης τάξης. *Διδακτορική διατριβή*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Μπαμπάλης, Θ. (2012). *Η ζωή στη σχολική τάξη*. Αθήνα, Διάδραση.

Νικολάου, Σ., (2009). *Κοινωνικοποίηση στο σχολείο. Έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια του γλωσσικού μαθήματος της ΣΤ' τάξης του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα: Gutenberg.

Νόβα-Καλτσούνη, (2007). *Κοινωνικοποίηση: η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.

Οικονομίδης, Β. (2011). Το νηπιαγωγείο ως χώρος διαμόρφωσης του δημοκρατικού πολίτη και εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο Β. Οικονομίδης & Θ. 15

Ελευθεράκης, (Επιμ.), *Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα* (σσ.204 -246). Αθήνα: Διάδραση.

Συλλογικό έργο, (2016). *Κοινωνιολογία, Γ' Γενικού Λυκείου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος,.

Τριλιανός, Θ. (2013). *Μεθοδολογία της διδασκαλίας*. Αθήνα: Διάδραση.

Χατζηχρήστου, Χ. (2011). *Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο. Πρόγραμμα για την προαγωγή της ψυχικής υγείας και της μάθησης στη σχολική κοινότητα*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδανός,.